

قانون جدید دادرسی و کیفر ارتش

نخست آنکه جریان و طرز محاکمه متهمین را که مورد تعقیب واقع میشوند کوتاه تر و مختصر تر از رویه معمول فعلی (که يك امری قابل رسیدگی بدوی و تجدیدنظر در چهار دادگاه میباشد) نموده و حتی الامکان جریان دادرسی را سریع نمایند تا از اطاله مدت بلا تکلیفی متهمین که بمنظور دادرسی منتظر خدمت میشوند جلوگیری شود.

دوم آنکه در مقام تعیین کیفر مجرمین تناسب لازم را بین جرم ارتكابی و کیفریکه برای آن تعیین میگردد رعایت نمایند یعنی کیفریکه حقاً بایستی برای مجرمیکه مرتکب جرم مهمی بر ضرر مصالح و منافع ارتش یا کشور شده است تعیین گردد برای شخصیکه جرم کوچک و بی اهمیتی را مرتکب شده تعیین نمایند همانطور بالعکس در مورد مجرمینی که جرائم مهمی بر خلاف منافع و مصالح ارتش و بطور کلی کشور مرتکب شده اند بیجهت ارفاق و تخفیف در کیفر رواندارند.

سوم کلیه مقررات و اصولیکه بر طبق سایر قوانین کیفری بایستی در دادگاههای نظامی رعایت شود همچنین تمام مواردیکه بموجب قوانین مختلف فعلی رسیدگی به آن در صلاحیت دادگاههای نظامی است بجای اینکه بقوانین مختلفه مراجعه شود در خود قانون دادرسی ارتش پیش بینی و گنجانیده شود بطوریکه حاوی کلیه مقررات لازم بوده و جامع باشد.

بنابراین در امتثال اوامر مبارک شاهانه در اوایل سال ۱۳۱۷ کمیسیون مخصوصی مرکب از نمایندگان منتخب و صلاحیتدار وزارت جنگ و ستاد ارتش و وزارت دادگستری در اداره دادرسی ارتش تشکیل و در نتیجه مطالعات و مشاورات و دقتهاییکه در طی مدت مدیدی در کمیسیون نامبرده بعمل آمده طرح و لایحه قانون

قانون دادرسی و کیفر ارتش که اخیراً از تصویب مجلس شورای ملی گذشته و بصره انور ملو کانه موشح و از تاریخ ۱۵ فروردین ماه ۱۳۱۹ لازم الاجراء خواهد بود جانشین قانون محاکمات نظامی مصوبه ۳۰ تیر ماه ۱۳۰۷ میباشد که با تصویب و اجراء قانون اخیر منسوخ است. همانطور که تمام امور و شئون کشور در پرتو توجهات خاصه شاهنشاه عظیم الشان ایران دوره ترقی و تکامل خود را سیر مینماید قوانین ایران نیز که بایستی در هر دوره و زمان با مقتضیات وقت وفق داشته و تطبیق نماید بنوبه خود همان طریق تکامل و اصلاح را سیر نموده و مینماید و بطوریکه مشهود است در این سنوات اخیر مبنی بر همین اصل قوانین زیادی راجع به مسائل مختلف وضع و انتشار یافته است که شرح آن چون از موضوع بحث ما خارج و موجب اطناب است از ذکر آن در اینجا صرف نظر میکنیم.

از جمله قوانینی که پس از مدت یازده سال و کسری آزمایش و تجربه و پی بردن و یافتن نواقص و درک نکات قابل اصلاح آن شاید بتوان گفت دوره تکامل خود را از لحاظ قانون گذاری سیر نموده است همین قانون جدید دادرسی و کیفر ارتش میباشد.

ذکر این مقدمه بی مناسبت نیست که در اواخر سال ۱۳۱۶ متعاقب تجدید سازمان اداره دادرسی ارتش اوامر خصوصی از پیشگاه مبارک ملو کانه شرفصدور یافت مبنی بر اینکه در قانون محاکمات نظامی بطور کلی تجدید نظر شده و بادر نظر گرفتن مصالح و مقتضیات فعلی ارتش شاهنشاهی موادی تدوین شود - ضمن همان امریه مبارک سه نکته اساسی و خیلی مهم تصریح و تأکید شده بود که پایه و ریشه و در حقیقت ارکان اصلی قانون جدید می باشد.

جدید دادرسی و کیفر ارتش با در نظر گرفتن نکات مشروح بالا تنظیم و برای تصویب بمجلس تقدیم گردید بطور کلی قانون جدید دادرسی و کیفر ارتش نسبت بقانون (منسوخ) محاکمات نظامی مصوب تیرماه ۱۳۰۷ از هر جهت تغییرات و تفاوت‌های عمده دارد که هر چند مطالعه تمام مواد قانون مزبور از لحاظ احاطه بر قوانین و تحصیل اطلاعات قضائی برای عموم آقایان قضاة و سایر مأمورین قضائی لازم و مفید می باشد ولی قسمتی از آن نظر باینکه ضمناً برای دادرسیها و دادگاه های عمومی نیز ایجاد تکالیفی نموده و تغییری در رویه فعلی داده است در این موقع که قانون مذکور از تصویب

گذشته است مطالعه آن مخصوصاً ضرورت دارد. بنابراین از نظر آقایان قضاة و کارمندان دادگاه های دادگستری موضوع مطالعه و بحث در اطراف قانون نامبرده را در حقیقت میتوان بدو قسمت منقسم نمود:

قسمت لازم و قسمت مفید

و ماعجالاً قسمت لازم را بعنوان قسمت اول مورد بحث قرار داده و پس از اتمام آن با داشتن فراغت و توانائی نگارنده و گنجایش صفحات مجموعه حقوقی به قسمت دیگر بعنوان قسمت دوم میپردازیم.

حسن معاصر

بحث در اطراف قانون دادرسی و کیفر ارتش

قسمت اول

۱ - طرز تعقیب متهمین مشمول نظام وظانه راجع بطرز تعقیب متهمینی که هنگام کشف یا تعقیب جرم مشمول خدمت نظام وظیفه شده و مطابق مقررات قانون نظام وظیفه بایستی بخدمت زیر پرچم احضار شوند تا کنون مقررات قانونی خاصی راجع به صلاحیت دادگاهها و طرز تعقیب آنان وجود نداشت و با وجود اینکه مطابق اصل کلی رسیدگی و تعقیب جرائم ارتكابی این قبیل اشخاص هر گاه در زمان ارتكاب جرم هنوز بسن مشمولیت نرسیده و بعبارۀ آخری نظامی و ملبس بلباس نظام نشده اند قانوناً در صلاحیت دادگاههای عمومی میباشد ولی چون تبعیت مطلق و بدون شرط از این اصل خالی از اشکال نبوده و مواردی ممکن است پیش آید که تعقیب و احضار یک نفر نظامی از طرف دادگاه های عمومی در حین انجام خدمت از لحاظ مقتضیات خدمت نظام و ارتش و غیره عملاً یا غیر ممکن و یا نامناسب میباشد بنابراین تا کنون برای رفع این اشکال رویه معمول دادرسیها و دادگاههای عمومی در مورد این قبیل اشخاص

باتوجه به بخشنامه شماره ۳۵۸۷۴ مورخه ۱۳۱۱/۱/۲۰ وزارت دادگستری بر این بوده است که جز در موارد فوری و فوتی «تعقیب و اجراء مجازات آنان را موکول ببعد از انقضاء خدمت تحت السلاحی آنها نمایند» یعنی پرونده اتهامیه این قبیل متهمین را بانتظار خاتمه خدمت زیر پرچم آنها معوق نگاهداشته و پس از مرخصی آنها از خدمت نظام وظیفه آنها را مورد تعقیب قرار میدهند. اتخاذ این رویه نیز در اغلب موارد در عمل تولید اشکالات زیادی مینماید چه قطع نظر از موضوع حصول مرور زمان یا مواردیکه تعقیب و دستگیری متهم جنبه فوری و فوتی دارد موارد زیادی پیش میآید که از لحاظ کشف جرم و جلوگیری از تبانی شرکاء و معاونین در جرم و لزوم مواجهۀ آنان و تأمین مدعا به و تعقیب متهمین دیگر در همان قضیه (که نظر به نقص تحقیقات هنوز هویت آنان روشن نشده یا دلائل تعقیب آنان کافی نیست) و جهات دیگر که ذکر آن موجب اطراب است تأخیر جایز و مقتضی نبوده و نمیتوان تا مدتی که حداقل آن